

metamorfoza (cel puțin în parte) în funcție de obiectul pe care vrea să-l cunoască. Până aici lucrurile sunt clare. Dar este bine sau este rău ca un critic literar să se pună în locul autorului? N-am un răspuns limpede la această întrebare. O minimă identificare este necesară pentru a cunoaște mai bine opera și, cunoscând-o din interior, s-o poate analiza mai drept. Și, analizând-o, s-o reinventeze din punct de vedere critic. O idee care-i plăcea lui G. Călinescu. Sainte-Beuve însuși lasă în *Caiete* ezitarea la o parte și notează: „critica este pentru mine o metamorfoză: încerc să dispar în personajul pe care îl reproduc”. O modestie, încă o dată, suspectă.

*

Ce-i curios este faptul că acest critic format la școala clasicilor se îndoieste de calitățile ironiei. În *Mes Poisons* observă că, dintre toate posibilitățile spiritului, *ironia este cea mai puțin inteligentă...* Să spui acest lucru într-o țară în care ironia este o componentă a spiritului de finețe și, așa zice, o virtute națională este un act de curaj. Nu-l înțeleg aici pe Sainte-Beuve. Explicația să fie faptul că el trăiește într-o epocă romantică și, se știe, romanticii iau lucrurile în serios, prea în serios? Dar și filosofi romantici acceptă ironia intelectuală, aceea care permite spiri-

tului înalt să treacă prin lumea contingentului... Oricum am judeca lucrurile, Sainte-Beuve n-are nicio șansă să compromită funcțiile ironiei. Dovadă este faptul că ironia rămâne, cum îi spune cineva, alcoolul spiritului. O băutură de care, de multe ori, se abuzează.

*

Pentru a-l reabilita în ochii modernilor, care-i reproșează totul, începând cu faptul că a confundat *eul biografic* cu *eul profund* (aceia care creează opera), așa cita din Sainte-Bauve această propoziție bine de pus sub ochii criticilor pozitiviști, erudiților, soarecilor de bibliotecă sau, cum le zice în deriziune G. Călinescu, *cotorologilor* de pretutindeni: „vreau erudiție, dar o erudiție stăpânită de judecată și organizată de gust”... O erudiție organizată de bunul gust – admirabil!

*

Mi-am amintit zilele acestea, răsfoind gazetele din capitală, de o previziune sumbră a lui Nietzsche din 1882: „încă un secol de jurnalism și toate cuvintele vor puțin”... Nu mai pot spune nimic. Sau doar atât: uneori profetismul cel mai negru se slujește de cuvinte bine alese, cuvinte norocoase într-un discurs scripitor. Cioran, dintre români, este cel mai elocvent în această privință.

*

I.L. Caragiale vorbește undeva despre „tachisma muierescă”. Ce-o fi aceasta? Să se refere, cumva, la stilul politicii românești? Stilul pasiunii sentimentale? Stilul lumii românești, pur și simplu? De studiat...

*

Am o calitate criminală de a rătăci hârtile în casă (articole, cărți, scrisori etc.). Petrec o bună parte din timp căutând cărțile și însemnările de care am nevoie. „Petrec” este un fel de a spune. Mă chinuiesc. Nu sunt de felul meu un om neglijent, nu sunt propriu zis un risipitor, dar, locuind într-un apartament modest, sunt strivit, pur și simplu, de cărți și înecat în hârtii. De aceea, trec periodic prin crize de furie care, în fapt, sunt crize de disperare. Îmi vine să distrug orice foaie care îmi iese în cale, să arunc orice

carte, sunt pe punctul de a deveni un veritabil asasin. Noroc că pornirile criminale îmi trec repede, altfel cine știe câte cadavre de hârtie aş lăsa în urma mea.

*

De notat despre această femeie culturală care apare în fiecare seară la televiziune: ea afișează o *virtute înțepată*, o intransigență morală de *față sofisticată*. Parcă s-ar fi hrănit, încă din copilărie, cu sârmă ghimpată și ar fi dormit toată viața pe dicționare și enciclopedii de a doua mână. Orice propoziție pe care o spune este plină de ifose și orice cuvânt duhnește a suficiență agresivă, prostească și, cum am zis, *înțepată*. *Țața* culturală, *țața* analistă...

*

Rețin însemnările pe care Paul Claudel le face în jurnalul său intim la moartea lui Gide. Doi scriitori reprezentativi pentru lumea intelectuală modernă. Unul (Claudel) este un spirit religios (aproape mistic, auster, puțin bigot!). Celălalt (Gide) e „nesupusul” de profesie, cu gusturi „particulare” (cum zic francezii pudici), provocator în artă și morală. În 1951 Gide moare și Claudel scrie în jurnal o frază rea, cinică în legătură cu această dispariție: „moralitatea publică va câștiga mult, iar literatura nu va pierde mare lucru”... Citind-o, mă gândesc: să te ferească Dumnezeu de asprimea spiritelor religioase! Iar când spiritul religios se întâmplă să sălășluiască în sufletul unui scriitor, atunci se deschid larg porțile iadului. Claudel, misticul, piosul, bigotul îi face în jurnal contemporanului său Gide un portret în care otrăvurile se unesc cu asprele culori ale întunericului și esențele mlaștinii:

Gide este în această combinație: „un esprit en pente”, adică „un spirit mocirlos [...], o cisternă otrăvită”... De unde se poate trage încheierea că marii creatori se iubesc, uneori, cu o ură grea sau se gratulează cu o sinceritate devastatoare...

*

Apropo de tirania opiniei publice. Montesquieu scrie undeva: există două feluri de tiranie: *una reală, care consistă în violența guvernării, și una de opinie care se face simțită*

atunci când cei care guvernează iau decizii care șochează modul de a gândi al unei națiuni... Câtă dreptate are filosoful iluminismului se vede limpede și azi, în plin proces de *mondializare*, în societatea cunoașterii... A dispărut, în societățile democratice europene, cel puțin, marea tiranie (*tiranía guvernului*), dar acționează foarte eficient tirania *opinii publice* care, în fapt, este tirania unui grup care a reușit să acapareze puterea. De cele mai multe ori prin intermediul *media* și cu ajutorul votului popular. O simțim mereu pe pielea noastră. O dictatură (tiranie) a prostului gust, un efort sistematic de a ne sufoca spiritul. Urmăriți, vă rog, seară de seară, timp de o săptămână, pe analiștii noștri politici și veți înțelege mai bine acest proces... Ce-i grav este faptul că individul nu prea are mijloace să se apere. Este încolțit din toate părțile. Devine, vrea, nu vrea, captiv. Un prizonier de lux al tehnologiei de vârf.

*

Jean Genet, acela pe care Jean-Paul Sartre l-a numit într-o carte din 1952 „Sfântul Genet – comedian și martir” este de părere că ura este un factor esențial pentru un creator. „Din ea se vor naște ideile noastre”, zice el. Ura, care va să zică, este creatoare. Doar ura? Așa s-ar putea înțelege lucrurile din această propoziție, după mine, completamente falsă. Dacă este așa cum spune Jean Genet și la rădăcina ideilor noastre stă, generativă, lumina urii, atunci interpretarea lui Sartre este totală mincinoasă pentru că morala sfinților se bazează nu pe ură, ci pe iubire. Cel puțin în lumea creștină. Cum putem să-l socotim pe omul care se bizuie în tot ceea ce scrie pe *ură* *incarnativă*, *incarnativă*?... Jean-Paul Sartre, care se crede un raționalist incoruptibil, ne trage pe sfoară...

Dar este, mă întreb, ura rodnică, ies cu adevărat din ea marile noastre idei, ura să fie starea de grație a ideilor, anotimpul moral și spiritual când ideile merg în vârful degelurilor? Dacă ar fi așa, aş abandona numai decît literatura și, în genere, viața intelectuală. Aș interzice ideile ca să pot condamna ura care, după mine, este fiica sterilității și a lipsei de caracter.